

Реалізація Комплексної національної регуляторної політики криється в питаннях землі та її природних ресурсах - основне національне багатство України

27 лютого 2009 року в рамках Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників, який проходив в Національному науковому центрі «Інститут аграрної економіки» УААН, я виступив вперше в цих стінах і зробив наглядну презентацію на тему: «Національна регуляторна політика на новій рентній основі». При цьому свою коротку доповідь акцентував на землях сільськогосподарського призначення.

Пропоную витяг із стенограми (110-115), опублікованої в збірнику матеріалів Одинадцятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 26-27 лютого 2009 року.

Головуючий (П.Т. Саблук): Слово для виступу
„Національна регуляторна політика на новій рентній основі”

надається кандидату економічних наук, заступнику директора Департаменту розвитку сільських територій Міністерства аграрної політики України, заслуженому працівникові сільського господарства України О.І. Коваліву.

Ковалів О.І.:

Шановні учасники! Вести розмову про трансформацію, особливо земельних відносин, слід було б до початку проведення реформ. На жаль, до цього часу в Україні не визначено мету, етапи, завдання та механізми правового, економічного, фінансового і соціального розвитку та реформ у ринкових умовах, а також шляхів їх забезпечення і реалізації, адже прибутковість та вартість природних ресурсів прямо пропорційно залежать від стану і рівня їх використання, розвитку та прибутковості підприємств, особливо сільськогосподарських.

Земельна реформа також не супроводжувалась комплексом робіт із державного землеустрою, як основного інструменту державного управління, регулювання і реалізації аграрної реформи та здійснення заходів з формування мінімально неподільних ділянок

(полів) за їх функціональним призначенням та системи заходів з раціонального використання й охорони ґрунтів.

Унаслідок таких непередуманих дій, під видом категорії земель сільськогосподарського призначення розпайовано понад 5 млн. гектарів деградованих, непридатних для сільськогосподарського виробництва та інших земель, які доцільно використати для будівництва, добування корисних копалин, розширення населених пунктів, заповідних, охоронних та інших об'єктів.

Адже в цивілізованих країнах світу, на ринковий досвід яких часто посилаються, не продаються чи здаються під заставу хаотично визначені в натурі діляночки землі, а цілі фермерські господарства та масиви. При цьому процентні ставки кредитів не повинні перевищувати 5 відсотків.

У ринкових умовах на вартість земель, в першу чергу сільськогосподарського призначення, також впливають умови оподаткування, кредитування, ціноутворення та ціни на вироблену продукцію, стан наповнення вітчизняною сільськогосподарською продукцією внутрішніх і зовнішніх ринків.

Очевидним також є те, що в умовах, де високі банківські відсотки (20%) і низька орендна плата на рівні 1,5 % від вартості паю – вартість земельних паїв (ділянок) із впровадженням пропонованого “вільного ринку” зменшиться у рази. Цього допустити не можна.

Як один із головних механізмів протидії тіньовому продажу земель сільськогосподарського призначення пропонується законодавчо визначити і терміново впровадити механізм, де б перші трансакції чи зміна цільового призначення на всі розпайовані землі сільськогосподарського призначення незалежно від того хто ними фактично володіє, користується чи розпоряджається, проходили лише через пропоновану відповідну державну установу (її філії).

При цьому необхідно негайно (до прийняття законів про ринок землі та про державний земельний кадастр) надати можливість відчужувати (продавати до державної власності) земельні паї, набуті безоплатно у власність всім тим, кому вони не потрібні й кому терміново треба гроші. А не просто накладати мораторій, чи відпускати всіх селян у "вільне ринкове плавання", з яких більше половини пенсіонерів. Адже так і не дочекавшись зняття мораторію і можливості продати свої паї, багато людей вже померло.

Питання землі та її природних ресурсів, які конституційно визнано основним національним багатством, і до яких мають відношення майже всі галузі народного господарства і всі громадяни України, є пріоритетом держави. Тим більш, що це єдина конституційна норма, яка дозволяє нам законно робити власні кроки і не вступати в конфлікт з міжнародними нормами та вимогами, в тому числі – СОТ.

Конституція України базується на двох «китах» – це громадяни України, а також земля та її природні ресурси – основне національне багатство.

Саме тому мої пропозиції ґрунтуються, перш за все, на цих двох основних складових Конституції України.

Оскільки аграрний сектор економіки як й інші, не може розвиватися автономно, тобто без комплексної політики держави, тому сучасний стан земельних відносин і використання земель в Україні вимагає нагального впровадження комплексних і системних радикальних заходів, спрямованих на виправлення допущених помилок, становлення ринкових земельних відносин, формування системи захисту прав усіх суб'єктів права власності,

користування та розпорядження землею, включаючи державу і територіальні громади, створення умов для раціонального й ефективного природокористування та охорони ґрунтів і підвищення їх родючості, а також ґрунтового впорядкування органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування з питань земельних ресурсів та природокористування.

Головне, що до питань землі та її природних ресурсів мають відношення всі громадяни, а не лише “селяни”, і ще головніше те, що всі вони хочуть їсти... Тому вся політика, економіка, екологія, соціологія і все-все, що пов'язано із життям та здоров'ям усіх українців, має функціонувати за відповідними гармонійними законами в межах всієї держави і світового простору, виходячи з національних інтересів.

Ця головна і невід'ємна передумова також забезпечує існування суверенної і незалежної, демократичної, соціальної та правової Української держави.

Володіючи, користуючись і розпоряджаючись землею, одночасно здійснюється природокористування. Ці відносини нерозривно пов'язані між собою та з територією

України і мають слугувати насамперед інтересам її громадян.

При цьому необхідно усвідомити, що відповідно до Конституції України не існує приватної власності на землю, є приватна власність лише на земельні ділянки, а значить, не може існувати пропонованого вільного “ринку землі”.

Це означає, що в Україні можуть і мають функціонувати тільки комплексні ринкові земельні відносини та ринок земельних ділянок, сформованих за їх функціональним призначенням. Ключовий захід для цього криється в проведенні комплексного державного землеустрою і землевпорядкування на національному, регіональних і місцевих рівнях (законодавча база існує).

При цьому мають: визначатися міські та сільські території; проводиться картографування і геодезичні зйомки, ґрунтові, геоботанічні та інші обстеження, інвентаризація, сертифікація та зонування земель, встановлюватися їх власники та користувачі, наявні природні ресурси; розробляються і затверджуються проекти розвитку

конкретних територій місцевих рад, землеволодінь та землекористувань, організації території, формуванню господарських одиниць, неподільних полів, сівозмін тощо. Забезпечуватимуться вимоги щодо відродження природних агролісоландшафтів, водозабезпечення та водорегулювання. Особлива увага приділятиметься розвитку приміських зон і зон із спеціальним режимом земле- та природокористування.

За попередніми обстеженнями, аналізом і підрахунками у сільській місцевості передбачається створити і впорядкувати (як варіант): до 5 тис. спеціалізованих господарств різної форми господарювання (переважно з найманими працівниками) загальною площею близько 10 млн. га високоцінних й високотоварних великих масивів; понад 250 тис. приватних сімейних селянських (фермерських) господарств (родові, сімейні маєтки, які створюють молоді сім'ї переважно без найманих працівників) загальною площею майже 10 млн. га малих масивів ріллі та інших прилеглих угідь. Решту придатних угідь будуть використовувати дрібні особисті селянські, та фермерські господарства (без найманих працівників), частину земель буде залужено, заліснено тощо.

Діяльність усіх таких господарств ґрунтуватиметься на високоморальних та культурних цінностях і

орієнтуватиметься на виробництво екологічно чистої (органічної) високобілкової продукції рослинництва й тваринництва. Відповідна увага приділятиметься вітчизняним біоенергетичним, енергозберігаючим, вітамінозберігаючим (включаючи холодильні) та іншим технологіям.

Головне – забезпечити умови вільного господарювання та господарської ініціативи і самореалізації, дешеве довгострокове кредитування та гарантії збуту виробленої продукції за стабільними цінами лише для господарств — учасників реалізації пропонованої державної політики.

Таким чином, формування земельних ділянок як функціональних одиниць цільового призначення і створення умов і механізмів комплексних ринкових земельних відносини та раціонального природокористування має бути першочерговим і невідкладним завданням при подальшому реформуванні, включаючи виправлення допущених помилок.

При цьому слід не забувати, що головна мета будь-якої діяльності – це одержання прибутків, у тому числі на користь держави.

Адже в умовах формування державності, комерціалізація державної внутрішньої і зовнішньої політики не ґрунтувалася і не ґрунтується на тій же основі, яка діє у спритних ділків, комерсантів, сусідів чи в інших обставинах.

В процесі розумного використання всіх природних ресурсів утворюються відповідні прибутки, особливо при використанні такого важливого відновлювального ресурсу біосфери як ґрунти. Цей ресурс одночасно є основним засобом виробництва в сільському господарстві.

Базуючись на тому, що у приватній власності перебувають лише земельні ділянки, а не просто земля та її природні ресурси (основне національне багатство), механізми одержання збалансованих прибутків (доходів) мають розмежовувати інтереси і повинні базуватися на новій рентній основі, а саме:

І Рента — це частина прибутку, яка сплачується всіма суб'єктами за використання землі та її природних ресурсів (частка національного багатства). Величина ставки даної ренти визначається в залежності від бонітету ґрунтів, якості води, рослинного і тваринного світу, цінних властивостей надр, місця розташування ресурсу та

освоєння території, інших факторів. Величина цієї ренти не може бути нижчою від другої ренти.

II Рента — це частина прибутку, яка надходить власнику ділянки внаслідок особистого використання чи передачі її в оренду. Величина цієї ренти не може бути нижче ставки банківського відсотка від реальної вартості ділянки.

III Рента — це частина прибутку, яка утворюється за додатково вкладену працю як додаткова винагорода за господарське ставлення до землі та її природних ресурсів. Ця частка прибутку повністю залишається користувачам таких ресурсів і оподаткуванню не підлягає.

IV Рента — це частина прибутку, яка утворюється в результаті монопольних дій. У нашому випадку ці питання регулюються на державному рівні і є виключним пріоритетом держави (через розумну і узгоджену політику держави стосовно квотування, митних, акцизних та інших зборів). Такі дії спрямовані на раціональне і ефективне використання землі та її природних ресурсів, розвиток вітчизняної видобувної, виробничої, заготівельної, переробної, торгівельної та іншої діяльності, на стимулювання попередніх рент і мають регулюватися

ВІДПОВІДНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ.

Усі чотири ренти є взаємопов'язаними між собою і всіма учасниками, які використовують і споживають природні ресурси, та державою. Механізми визначення і функціонування їх мають бути основними і складовими при формуванні та генеруванні суспільно-економічних процесів та реалізації нової програми національної безпеки і оборони.

Таке природокористування повинно бути платним для всіх, мають діяти прозорі механізми одержання прибутків, а також вільні комерційні відносини при безпосередній участі держави.

Ця рентна складова реалізації пропонованої комплексної і системної Національної регуляторної політики є одним з основних елементів при трансформації земельних відносин до ринкових умов.

Для реалізації всіх заходів пропонованої регуляторної політики необхідна, перш за все, воля Президента України

та Верховної Ради України.

Кошти залучаються лише в межах, визначених державним бюджетом на інші цілі в даних галузях, а також залучених із тіньової економіки в Україні.

У процесі підготовки та реалізації такої політики з'являться ризики лише для опонентів розбудови сильної правової держави та реальні перешкоди для псевдо-реформаторів і псевдо-політиків щодо можливого негативного їхнього впливу на нову владу, яка й реалізовуватиме пропоновані засади, а також відбуватиметься унеможливлення гальмувань і надуманих перекручень у процесі реалізації програми Президента України (незалежно від прізвища) тощо...

На завершення вибачаюсь за дещо непритаманний в наших наукових колах, стиль презентації та запрошую всіх на персональний сайт (www.kovaliv.kiev.ua), де можна ширше ознайомитись із розробками та пропозиціями як складовими Комплексної національної регуляторної політики, в тому числі з порушеної теми “Трансформація земельних відносин до ринкових умов” у рамках конгресу.

Щиро дякую організаторам за те, що вперше за багато років запросили і дозволили мені публічно озвучити деякі авторські пропозиції, які висвітлювались впродовж багатьох років у пресі та в окремих науково-практичних виданнях, і висловлюю сподівання на консолідацію зусиль для здобуття воля на найвищому рівні та на реалізацію всього пропонованого за умови, якщо Бог дасть мені життя і здоров'я. Дякую за увагу!